

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ГЕОГРАФІЧНОЇ НОМЕНКЛАТУРИ

Зроблена спроба визначення поетапності процесу вивчення географічної номенклатури. Наведені приклади застосування окремих методичних підходів під час вивчення номенклатури конкретних географічних об'єктів.

The determination of the geographical nomenclature investigation process is disclosed. The usage of the main methodological approaches to investigate the nomenclature of specific geographical features is proposed.

Вступ. Постановка проблеми. Під час вивчення географічних дисциплін важлива роль відводиться засвоєнню відповідної номенклатури. Це сприяє формуванню цілісного географічного образу планети земля, починаючи з комплексного вивчення невеличкої території (свого краю: населеного пункту, району, області), держави й закінчуючи світовими закономірностями та процесами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед учених, що в своїх роботах так чи інакше торкались цієї проблематики, слід назвати В. Поданчука, Л. Круглик, М. Откаленко, Л. Картель, В. Корнеєва, А. Волкова, Г. Скарлато, Є. Шиповича, В. Замкового, І. Шоробуру, О. Бейдика, Л. Петринку та ін. Деякі питання висвітлюються в щорічному базовому виданні «Книга вчителя географії» та збірнику «Методика викладання географії».

Формулювання цілей статті. Постановка завдання. Метою дослідження є розгляд та систематизація основних методичних підходів вивчення географічної номенклатури.

Об'єкт та предмет дослідження. В якості об'єкта дослідження даної статті розглядається географічна номенклатура, предметом - особливості та методичні підходи щодо її вивчення.

Виклад основного матеріалу. Весь процес вивчення номенклатури можна поділити на кілька етапів:

- 1- й – знайомство з номенклатурою, подача основних об'єктів;**
- 2- й – власне процес засвоєння номенклатури студентами (учнями);**

3- й – процес контролю та самоконтролю.

На кожному з цих етапів можуть застосовуватись різні методи та прийоми; іноді одні й ті ж прийоми можуть використовуватись на всіх етапах тощо.

Так, **знайомство з номенклатурою** передбачає наступну взаємодію сторін: викладач + студенти або учитель + учні. Це своєрідний організаційно-підготовчий етап, суть якого, як правило, зводиться до того, що викладач (учитель) дає перелік географічних об'єктів, знання місце розташування яких є необхідним для засвоєння певної конкретної теми.

Але, щоб зацікавити аудиторію вивченням географії Асоціація американських географів (AAG) пропонує застосовувати вікторини, під час проведення яких йдеться про цікаві факти з життя відомих людей, котрі в свій час були безпосередньо пов'язані з географією (наприклад, Мати Тереза в молоді роки працювала вчителькою географії; Назарій Яремчук, якого ми пам'ятаємо як відомого українського співака, здобував географічну освіту в Чернівецькому університеті та ін.).

Географією цікавиться більшість населення нашої планети, тому вона в різних формах присутня у творах поезії, прози, живопису, проявляючись при цьому в якості або найсерйознішої категорії або жарту.

Важливо переконати учнів та студентів, що географія не є сухим заучуванням номенклатури, а наголосити, що остання є важливою складовою географічних знань, без якої їх здобуття неможливе.

Подальший ефект засвоєння номенклатури буде вищим, якщо викладач (учитель), знайомлячи зі списком об'єктів сам покаже їх на карті, розповість щось цікаве про них або про походження їх назв. Деякі географічні назви засвоюються важко, тому можна застосовувати такі нетрадиційні прийоми навчання, як акровірші та віршовані загадки. Незвичність подання матеріалу концентрує увагу та сприяє кращому засвоєнню назв та термінів. Такий прийом прийнятний у роботі й зі школярами, й зі студентами. У поєднанні з традиційними формами подання матеріалу він дає відчутний позитивний ефект.

Так, вивчаючи політичну карту окремих материків, населених пунктів, водних об'єктів, елементів рельєфу тощо можна запропонувати низку віршованих загадок, на зразок:

Якщо гортатимеш його уважно,
 Побачиш, скільки в світі дивини,-
 Країною гірською стане,
 Ось тільки наголос зміни (Атлас)
 Під нею добре голові у спеку,
 Та подивіться на Америки далекі –
 Вона єднає два метрики,
 Не знає її нам просто не з руки (*Панама*).
 Як з композитора почати слово нове складати,

А потім назву річки взяти, що з Альп бере початок,
 То вийде... Що за дивина? Та це ж країна острівна (*Бахрейн*).
 Дунай два міста роз'єднав і сполучив мостами.
 Столицю цю ти розпізнав? Подумай разом з нами (*Будапешт*).

Для кращого запам'ятовування можна запропонувати учням (студентам) скласти словник перифраз (Швеція - Північна Венеція, Греція – Еллада, Пуп Землі; Рейк'явік – димна бухта, Японія – країна сонця, що сходить та ін.); відповідний ігровий словник, куди б вони вносили географічні назви типу: Куба = куб + а; Італія = І + талія; Китай = Кит + ай тощо. Ці словники можна постійно поповнювати, включаючи власну фантазію.

Складні географічні назви та терміни можна римувати з простими загальноживаними словами (Каракуми-куми, Лабрадор-тореадор, Амстредам-не віддам тощо), можна також запропонувати вести словник рим. Учні та студенти самі можуть скласти відповідні вірші чи загадки. Цікавою й ефективною під час вивчення фізичної або політичної карт світу роботою є складання географічних асоціацій, наприклад, зовнішні риси якогось острова асоціювати з тим чи іншим предметом або живою істотою (Аравійський півострів – валянок, Аппенінський – чобіток, Південна Америка – голова слона, Австралія - метелик тощо).

Свої особливості має етап *безпосереднього засвоєння номенклатури*. Під час цього етапу доводиться опрацьовувати картографічний матеріал. Тут важливо створити навколо себе географічне середовище, розмістивши в помешканні кілька основних географічних карт, атласи тощо. За таких умов весь оточуючий простір буде постійним джерелом географічної інформації. Цікаві відомості, що збагатять географічні знання, можна одержати, використовуючи пресу, телебачення, Інтернет.

Необхідно користуватись зручними для користування в будь-яку вільну хвилину малоформатними атласами, атласами географічних асоціацій, складеними раніше словниками перифраз, складних термінів, а також робити вправи для розвитку пам'яті, наприклад, проговорювати алфавіт, вигадуючи на кожну букву географічну назву чи термін; намагатись згадати по кілька географічних назв, що починаються на одну з букв алфавіту, постійно збільшуючи кількість названих об'єктів; тренуватись якнайшвидше проводити лічбу у зворотному порядку, наприклад, від 100 до 1, від 200 до 100 і т.д.).

Можна також використовувати абрєвіатури. Наприклад, запам'ятати величину океанів у порядку її зменшення, зручно скласти слово з перших букв їх назв - ТАІП (Тихий, Атлантичний, Індійський, Північний Льодовитий).

Хороший ефект дає використання різних комп'ютерних програм-тренажерів, які розробляють для повторення найуживаніших географічних понять, термінів, категорій; ігор типу «Атлас Мира», скажімо, вибудувати політичну карту Африки, використовуючи її розкидані фрагменти з довідки, або встановити відповідність назви чи столиці конкретній країні. Це допоможе

провести самоконтроль своїх знань та підготуватись до третього етапу вивчення номенклатури.

Закріплення знань з географічної номенклатури проводиться різними методичними прийомами, зокрема: опитуванням студентів (учнів) біля карти, нанесенням об'єктів на контурну карту за завданням викладача (учителя), застосуванням тестів (розпізнавальних та спеціальних на перевірку номенклатури, відкритих тестів та тестів-класифікаторів).

Якщо застосовуються розпізнавальні тести, то визначення об'єкта відбувається за короткою характеристикою або набором характерних для нього ознак;

визначення об'єкта з переліку за короткою характеристикою з указуванням або без указування варіантів відповіді;

визначення об'єкта за списком інших об'єктів без вказування варіантів відповіді.

«Відкриті» (перспективні) тести – це тести на зразок: самостійно вписати пропущені слова або вставити їх з наведеного переліку.

Спеціальні тести на перевірку номенклатури можуть бути побудованими на принципі альтернативи; розстановки у певному порядку (країн у порядку зменшення чи збільшення площі, кількості жителів; річок за довжиною тощо); тестів на контурних картах (назвати позначені об'єкти або позначити названі вчителем, скласти фрагменти розрізаної контурної карти і т.п.). Викладач (учитель) може називати об'єкт, студент (учень) його показує й навпаки або ж проміють назвати об'єкти певної групи, наприклад, річки Чернігівської області, й показати їх на контурній карті тощо.

Для контролю знань з географічної номенклатури також можна використовувати числові диктанти (на 5-8 хвилин, що значно пришвидшить опитування), географічні задачі, контролюючі комп'ютерні програми та ін.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Процес вивчення номенклатури географічних об'єктів є тривалим, складним, вимагає значних розумових зусиль та уваги, однак за умови правильного підходу із застосуванням різноманітних методичних прийомів його можна зробити цікавим, насиченим, захоплюючим і високорезультативним.

Список використаних джерел:

1. Бейдик О.О. Географія для вступників до вищих навчальних закладів. / О.О. Бейдик, М.М. Падун. – К., «Либідь», 1995. – 304 с.
2. Сучасний стан та перспективи комп'ютерного навчання географії. С. Кобернік, Р. Коваленко. // Географія та основи економіки в школі, № 2, 2002. – С.10-12.
3. Лунячек Н.О. Тестування географії / Н.О. Лунячек. - К., 2006. –111с.
4. Прислів'я та приказки на уроках географії. Матус О. // Географія та основи економіки в школі, № 2, 2002. – С.31-33.
5. Усі географічні назви (за шкільною програмою) / Упоряд. Л.В. Петринка. – Харків: ТОРСІЕГ ПЛЮС, 2008. – 288 с.

6. Чернов Б.О. Методи навчання географії в школі: [посібник для вчителів]/ Б.О. Чернов, В.П. Корнєєв. – К.: «Радянська школа», 1986 р. – 174 с.